

Ivan Joksić*

Borislav Bojić**

Vesna Rajaković***

UDK: 343.3/7

BIBLID: 0352-3713 (2013); 31, (10–12): 55–67

PREGLEDNI NAUČNI RAD

TERORIZAM KAO OBLIK SPECIJALNOG RATA

REZIME: Terorizam je poslednjih decenija prerastao iz akutnog u hronični problem sa kojim se susreće čitava međunarodna zajednica. Naoko sporadični i neujednačeni pokušaji zastrašivanja građana i njihovih legitimnih političkih predstavnika, „preko noći“ postaju oruđe za vođenje posebnog, odnosno specijalnog rata. Sledstveno tome, terorizam je neophodno posmatrati kao globalni fenomen i pretnju koja, usled svog kontinuiranog delovanja, poprima sva obeležja gerilskog načina ratovanja. Bogatstvo formi u kojima se ispoljavaju teroristički akti i veliki broj terorističkih organizacija doprinose otežanom načinu vođenja borbe za njihovo suzbijanje ili bar dovođenje na „podnošljivu“ meru. U tom smislu, neophodno je usmeriti buduće aktivnosti u pravcu sveopšteg pružanja otpora svim vidovima terorizma, što veliki broj država, na čelu sa međunarodnom zajednicom zaista i čini. Uočljivo je prisustvo velikog broja definicija terorizma i terorističkih organizacija u zavisnosti od aspekta iz kojih se ova planetarna pojava i globalno zlo posmatra. Neophodno je ukazati na korišćenje različitih kriterijuma, počev od bezbednosnih, politikoloških, krivičnopravnih, kriminoloških, socioloških i sl., kojima se tretira i pojmovno određuje fenomen terorizma. Uvažavajući specifičnosti različitog tretiranja terorizma, autor ovoga rada je odlučio da, koristeći se dostupnim izvorima, ukaže na sve negativne efekte koje ova planetarna pojava čini ljudskom društvu, kroz vođenje ili oblik specijalnog rata.

Ključne reči: terorizam, terorističke organizacije, specijalni rat, oblici terorizma, finansijski aspekti terorizma.

* Docent, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, e-mail: ijoksic@pravni-fakultet.info.

** Docent, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, e-mail: jastrebb@jastrebb.rs.

*** Asistent, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, e-mail: vesnarajakovic@yahoo.com.

Uvodna razmatranja

Razvoj ljudskog društva pratilo je oponiranje pojedinaca i organizovanih grupa koje su se aktivno suprotstavljale postojećem sistemu vrednosti. Pored verbalno izraženog neslaganja sa uspostavljenim poretком i dominantnim sistemom vrednosti počelo se govoriti o potrebi preduzimanja radikalnijih mehanizama i na njima uspostavljenih metoda borbe. S obzirom da, po pravilu, vladajući establišment poseduje monopol fizičke prinude u državi razumljivo je da otvoreni „frontalni“ način borbe nije mogao biti uspešan. Zato se pribegava korišćenju nasilnih sredstava u cilju izazivanja straha i nesigurnosti kod građana i urušavanja celokupnog društvenog poretка. U ovako predstavljenom obliku, genezu preduzimanja individualnih i organizovanih nasilnih akata moguće je uočiti još iz doba nastanka prvih država. U svakoj od njih beleže se primeri izrazito nasilnih aktivnosti koje su se, uglavnom, sastojale u fizičkoj likvidaciji predstavnika najviših državnih organa ili pokušaju njihovog svrgavanja sa vlasti.

Ako posmatramo terorizam u vizuri novijeg vremena onda bismo mogli ukazati na određene specifičnosti koje karakterišu njegov fenomen. Najpre, pojavu i nastanak savremenog tipa terorizma neophodno je vezivati za određene političke događaje. U hladnoratovsko doba svaki oblik izražavanja drugačijeg mišljenja (u Sovjetskom Savezu se to odnosilo na pokušaj bilo kakve kritike postojećeg jednopartijskog sistema vlasti, a u SAD su poznati primeri Makartijevog obračuna sa građanima), proglašavao se za antidržavnu i terorističku delatnost.

Nastanak savremenog terorizma, kao oblika vođenja specijalnog rata, vezuje se za drugu polovinu 20. veka. U ovom vremenskom periodu na međunarodnoj sceni je delovao veliki broj terorističkih organizacija. Pri tome, politička, verska i ideološka osnova njihovog delovanja razlikovala se, kako u odnosu na vremenski period njihovog delovanja, tako i u odnosu na teritoriju na kojoj su preduzimali terorističke aktivnosti. I u jednom i u drugom slučaju, posredi je specifičan način borbe za ostvarenje proklamovanih ciljeva putem organizovanog preduzimanja nasilja i terora.

Na međunarodnom planu preduzimaju se aktivnosti na definisanju i identifikaciji svih osobnosti terorističkog delovanja. Usvojen je veliki broj međunarodnih i regionalnih instrumenata kojima se određuje pojam i definiše terorizam, navode njegove bitne karakteristike i preporučuje način vođenja borbe u cilju njegovog suzbijanja. U unutrašnjem krivičnom zakonodavstvu se propisuju krivična dela terorizma i međunarodnog terorizma, kao i nadležnost i organizacija državnih organa na planu otkrivanja i procesuiranja

njegovih učinilaca. Generalno posmatrano, terorizam predstavlja planetarni fenomen i globalno zlo koje je postalo pratilac savremenih međunarodnih tokova. Stoga nisu retki oni koji terorizam upoređuju i doživljavaju kao vid ili oblik vođenja specijalnog rata.

Pojmovno određenje i definisanje terorizma

Terorizam predstavlja međunarodni, regionalni i unutardržavni fenomen pod čijim okvirima se postavljaju individualni i grupni oblici organizovanog nasilja. Kao i svaki fenomen, tako i terorizam nije moguće proučavati bez prethodnog određivanja njegovog pojma. Pojam terorizam se u teoriji koristi u širem i u užem smislu. „U širem smislu, terorizam obuhvata široku lepezu kriminalnih aktivnosti, kao što su: kriminalni terorizam, u čijoj se osnovi nalazi imovinski interes; psihički terorizam, koga karakterišu religijski ili magijski ciljevi; ratni terorizam, koji predstavlja upotrebu sredstava za izazivanje terora u ratne svrhe i politički terorizam, koji je usmeren ka ostvarenju određenih političkih ciljeva. U užem smislu, koji je u literaturi najčešće prisutan, ovaj pojam se koristi za definisanje političkog terorizma“.¹

Ako pođemo od činjenice da je terorizam sredstvo za ostvarenje političkih ciljeva, onda se, prema jednoj od sveobuhvatnijih definicija, terorizam može odrediti kao „složeni oblik organizovanog, individualnog i ređe institucionalnog političkog nasilja, obeleženog zastrašujućim brahijalno fizičkim i psihološkim metodama političke borbe kojima se obično u vreme političkih i ekonomskih kriza, a retko i u uslovima ostvarene ekonomske i političke stabilnosti jednog društva, sistematski pokušavaju ostvariti veliki ciljevi na način potpuno neprimeren datim uslovima, pre svega društvenoj situaciji i istorijskim mogućnostima onih koji ga kao političku strategiju upražnjavaju“.² Isti autor, u daljim razmatranjima, ističe: „kao vid individualnog, nelegitimnog, nelegalnog i neinstitucionalnog nasilja terorizam je uvek okrenut protiv određenih institucija nekog društva, odnosno *in concretum* protiv neke države“.³

Inostrani autori nude široku lepezu definicija terorizma kojima se, u zavisnosti od aspekta proučavanja, ističu pojedini njegovi segmenti. Prema Wilkinsonu pored političkog postoji i kriminalni terorizam kao „sistemsko pribegavanje teroru u cilju sticanja privatne materijalne dobiti“. Navedeni autor nije napravio jasnu razliku između terorizma i kriminala, pa ta definicija nije u funkciji naučnog određenja terorizma kao preduslova za pokušaj

¹ Aleksić, Ž., Milovanović, Z., (1995). Leksikon kriminalistike, Beograd, Glosarijum, str. 302.

² Simeunović, D., (2002). Teorija politike: I deo, Beograd, Nauka i društvo, str. 159.

³ Simeunović, D., (2009). Terorizam: opšti deo, Beograd, Pravni fakultet, str. 78.

uspešnog definisanja tog problema.⁴ Naročito je interesantna definicija terorizma kao „metoda izazivanja straha preduzimanjem ponavljajućih nasilnih dela od strane ilegalnih grupa ili organizacija zbog kriminalnih, političkih ili ideoloških razloga. Za razliku od klasičnog ubistva, ciljevi nasilja nisu ujedno i glavni ciljevi ovih organizacija. Ljudske žrtve nasilja najčešće se biraju nasumično (ciljevi prilike) ili selektivno (ciljevi predstavnici – simboli) iz ciljane populacije i služe kao poslužitelj – generatori poruke“.⁵

U inostranoj literaturi su prisutna dihotomna shvatanja terorizma. „Prvo shvatanje proizilazi iz državnocentričnog modela svijeta, na osnovu temeljnih spoljnopoličkih opredjeljenja sankcionisanim međunarodnim poretom i međunarodnim pravom. Unutar ovog modela uglavnom se razmišlja o terorizmu i analizira se njegova fenomenologija. Drugo shvatanje polazi od terorizma kao oblika savremenog ratovanja, surogata za oružane sukobe, a naročito je dominantno u SAD. U prilog ovom shvatanju ide činjenica da vlade mnogih zemalja objavljuju rat terorizmu. Prvenstveno se misli na SAD i Rusku Federaciju, koje su objavile neograničen rat terorizmu, pri čemu su formirane različite antiterorističke koalicije širokih razmjera. Pored ovakvih shvatanja postoje i druga shvatanja koja nastaju negiranjem i eliminisanjem prethodna dva shvatanja“.⁶

Pored prisustva velikog broja definicija terorizma, možemo izdvojiti nekoliko osnovnih karakteristika i to:⁷

1. terorizam je smišljena, politički motivisana upotreba nasilja ili pretnja nasiljem da bi se zaplašila vlada ili većina javnosti ili da bi se izvršio pritisak na njih;
2. terorizam predstavlja strategiju nasilja koja je osmišljena da ostvari rezultate postepenim izazivanjem straha i nesigurnosti;
3. to je nezakonita upotreba pretnje ili sile putem dugoročne kampanje ili sporadičnih incidenata;
4. to je sračunata upotreba nasilja protiv civila, odnosno neborbenih ciljeva;

⁴ Gaćinović, R., (2008). Fenomenologija savremenog terorizma. *Vojno delo* (3), str. 50.

⁵ Schmid, A., Jongman, A., (1988). Political terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories & Literature, Amsterdam, North – Holland Publishing Company, p. 28.

⁶ Keča, R., (2012). Terorizam: globalna bezbjednosna prijetnja, Banja Luka, Evropski defendologija centar za naučna, politička, ekonomska, socijalna, bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja, str. 17.

⁷ Whittaker, D., (2004). Terrorists and Terrorism in contemporary world, New York, Taylor and Francis e-Library, p. 1–2.

5. moć se u osnovi nalazi na vrhu političkog nasilja – ona je osvajanje, manipulacija i koristi se kako bi se izazvale određene promene;
6. revolucionarni terorizam ima za cilj da izazove kompletnu političku promenu unutar države;
7. polurevolucionarne strategije imaju cilj da ostvare političku promenu bez kolapsa političkog sistema;
8. što se tiče ciljeva, sredstava, meta i načina sprovođenja akcija to je tajna aktivnost koja je pažljivo planirana;
9. ciljevi se u osnovi mogu razumeti kao politički, socijalni, ideološki ili religiozni, jer bi bez ovih ciljeva teroristi bili smatrani delinkventima i kriminalcima;
10. terorizam se obično sprovodi od strane manjinskih grupa, a u nekim slučajevima i od strane usamljenih pojedinaca;
11. postizanje maksimuma publiciteta je uvek važan cilj za teroriste;
12. oblasti u kojima se sprovode akcije, od specifičnih zemalja i lokacija do različitih segmenata društva, postaju brzo transnacionalne gde širenje oblasti delovanja terorističke organizacije često prelazi državne granice.

Modus operandi kod vršenja terorističkih akata

Terorizam, kao izrazito negativna društvena pojava, uvek sadrži političke motive bez obzira na bogatstvo formi u kojima se ispoljava delatnost terorističkih organizacija. Pored toga, svedoci smo svakodnevnog vršenja terorističkih akata koji imaju svoju genezu više decenija unazad. Teroristički akti se manifestuju pred očima javnosti sa ciljem da budu uočeni od strane svih subjekata u društvu i državi.⁸

Iako se svaki akt nasilja koji je politički motivisan, u širem smislu može podvesti kao teroristički, načine ispoljavanja terorizma možemo podeliti u više vrsta i to: atentati, otmice aviona i drugih vozila, bombaški napadi, uzi-manje talaca, oružani napadi, sabotaze, nove forme terorizma (visoke tehnologije – internet) itd.

Atentati su decenijama unazad predstavljali jedan od čestih oblika vršenja terorističkih akata u svetu. Pokazalo se da je „atentat jedan od najefikasnijih načina ostvarivanja krajnjih ciljeva, koji kao metod predstavlja umišljeno ubistvo ili pokušaj ubistva neke istaknute ličnosti, izvedeno iz političkih,

⁸ Marinković, D. op. cit., str. 47.

verskih ili drugih motiva“.⁹ Atentat kao teroristički akt sadrži nekoliko ključnih elemenata:¹⁰

- nalogodavca, koji radi ostvarivanja svog postavljenog cilja vrši izbor „tipovanje“ mete,
- finansijera (u većini slučajeva nalogodavac) koji ustupanjem svojih finansijskih resursa očekuje, *post festum*, razne oblike političkih i finansijskih ustupaka,
- organizatora (u većini slučajeva subjekat koji jedino raspolaže saznanjem o identitetu nalogodavca) predstavlja sponu između nalogodavca i izvršioca,
- izvršioca (načelno profesionalci koji se regrutuju iz redova kriminogenih, mafijaških, vojno-policijskih ili versko-fanatičnih struktura).

Otmice aviona i drugih vozila se sastoje u preduzimanju akata kojima se uspostavlja kontrola nad avionom ili drugim vozilom, od strane terorista, u cilju ispunjavanja postavljenih zahteva. Ovaj vid terorističkog delovanja posebno je dominirao tokom šezdesetih i sedamdesetih godina XX veka. Pri tome, uočljive su otmice aviona zbog lakše mogućnosti uspostavljanja njihove kontrole u odnosu na ostale vrste vozila (brodovi, autobusi, vozovi i dr.). Učestale otmice vazduhoplova pokazale su u kojoj meri je neophodno prilagoditi način i modalitete antiterorističkog delovanja u odnosu na ovu vrstu terorističkih akata. Jedan od načina delovanja predstavlja razvijanje pregovaranja sa otmičarima u čijim okvirima se razvija posebno veština profesionalno obučanih pregovarača. Međutim, događaji od 11. septembra 2001. godine u SAD pokazali su u kojoj meri je preuzimanjem kontrole nad avionima, putem samoubilačkih akata, moguće prouzrokovati nesagledive posledice. Ovaj vid zloupotrebe vazduhoplova radi ostvarivanja terorističkih ciljeva se smatra prekretnicom u borbi protiv međunarodnog terorizma u kojoj prednjači SAD i vodeće države u svetu.¹¹

Bombaški napadi čine okosnicu terorističkog delovanja kojim se želi skrenuti pažnja javnosti kroz širenje straha i nesigurnosti kod građana. Gotovo da ne postoji teroristička organizacija u svetu koja nije pribegla ovakvom načinu delovanja. Jedan od primera podmetanja bombe u kojem je ubijeno 29 ljudi a povređeno preko 220 osoba predstavlja teroristički događaj iz 1998.

⁹ Karanfilov, B., (2011). Atentat kao metod izvršenja terorističkog akta, *Vojno delo* (4), str. 329.

¹⁰ Ibid., str. 334.

¹¹ Joksić, I., Dukić Mijatović, M., (2012). Osvrt na terorističke organizacije i modalitete njihovog finansiranja u: Bjelajac, Ž., Zirojević, M. (urednici) Terorizam kao globalna pretnja, Zbornik radova sa savetovanja, Novi Sad, Privredna akademija, str. 265.

godine koji se odigrao u Severnoj Irskoj. Auto bomba je postavljena u centru grada Omagha, u poslepodnevnim časovima, za vreme karnevala, kada je bila pojačana koncentracija ljudi. Tom prilikom je odgovornost za napad pripisana ekstremnom krilu IRA koja nije pristajala na mirovne pregovore sa engleskim vlastima.

Uzimanje talaca jedan je od čestih oblika terorizma kojim se žele postići dvostruki ciljevi. Prvi cilj je ispunjenje uslova koje otmičari postavljaju vlastima sa čijim predstavnicima otpočinju vođenje pregovora. Drugi cilj je zastrašivanje i izazivanje nesigurnosti kod građana i šire javnosti. Slučaj uzimanja talaca koji je postao poznat širom sveta odigrao se 1972. godine na Olimpijskim igrama u Minhenu. Igre su već ušle u drugu nedelju kada je palestinska teroristička grupa „Crni septembar“ upala u Olimpijsko selo i u prostorije u kojima su bili izraelski olimpijci. Tom prilikom je ubijeno 11 izraelskih olimpijaca, jedan nemački policajac i petoro terorista.

Oružani napadi, kao oblik vršenja terorizma u širem smislu, obuhvataju napade na lica i imovinu. Oružane napade možemo podeliti u dve grupe: otvorene napade i zasede. Otvoreni oružani napadi se namenski preduzimaju kako bi se došlo do oružja (policijske stanice, vojni objekti), opreme za dalje izvođenje terorističkih napada (prodavnice, magacini za odlaganje eksplozivnih materija) i finansijskih sredstava (napadi na banke i druge finansijske institucije). Zasede se vrše u cilju ubijanja, kidnapovanja i otimanja odabranih ličnosti korišćenjem eksplozivnih sredstava i vatrenog oružja. Teroristi kod postavljanja zasede računaju na faktor iznenađenja kao ključnu okolnost prilikom preduzimanja samog čina.

Sabotaže kao oblik terorističkog delovanja u suštini sadrže prikriven i podmukao vid nanošenja štete koji se, u odnosu na prethodne oblike, može vršiti i nečinjenjem. Najčešći objekti napada su državna preduzeća, organi, ustanove, organizacije itd. Teroristi preko sabotaže pokušavaju da skrenu pažnju javnosti na nemogućnost države, njenih bezbednosnih organa i policije da odgovore svim izazovima koji se pred njih postavljaju. Takođe se želi stvoriti atmosfera u kojoj se teroristi predstavljaju znatno superiornijim u odnosu na državne organe.

Nuklearno i radioaktivno oružje postaju aktuelni poslednjih decenija u eri razvoja ove vrste naoružanja. Posebnu okolnost, u pogledu mogućnosti pribavljanja i korišćenja ove vrste oružja, čini raspad istočnog bloka, a naročito SSSR, kada je deo ove vrste naoružanja i opreme dospeo u posed kriminalnih i terorističkih organizacija. Hemijsko oružje, kao sredstvo koje se koristi u terorističke svrhe, u neposrednoj je vezi sa razvojem i napretkom hemijske industrije. Pojava novijih i savremenijih hemijskih sredstava (gasova, otrova

i sl.) utiče na mogućnost njihove zloupotrebe u cilju nanošenja štete i ugrožavanja života velikog broja ljudi.

Nove forme terorizma (visoke tehnologije–internet) poslednjih godina predstavljaju poseban način vršenja terorističkih akata, poznatiji kao sajber terorizam. Ova vrsta terorizma obuhvata planirane i politički osmišljene napade pojedinaca ili terorističkih organizacija usmerene na kompjuterske sisteme i informacione tehnologije u nameri da se prouzrokuje šteta odabranoj meti napada.

Finansijski aspekti terorizma

Funkcionisanje terorističkih organizacija zahteva kontinuirani priliv finansijskih sredstava. Problem obezbeđivanja dovoljne količine novca kako bi se omogućila nabavka moderne opreme, oružja, prevoznih sredstava i slično, predstavlja značajnu stavku u organizovanju i izvođenju terorističkih akata.¹² S obzirom da se finansijski aspekti terorizma mogu posmatrati u korelaciji sa pranjem novca, moguće je izdvojiti nekoliko faza i to:

- Prikupljanje sredstava iz legalnog poslovanja kompanija i privrednih društava, koje su u neposrednoj vezi sa terorističkim organizacijama i/ili sa vršenjem krivičnih dela. Pored toga, značajan izvor finansiranja terorizma čine donacije koje pojedinci ili organizacije pribavljaju kroz formiranje i finansiranje „dobrotvornih“ fondova.
- Druga faza obuhvata čuvanje prikupljenih sredstava kroz njihovo skrivanje ili otvaranjem bankovnih računa preko posrednika (pravnih i fizičkih lica).
- Treća faza se odnosi na transfer sredstava terorističkim organizacijama i pojedincima. Transfer se obavlja elektronskim putem, korišćenjem humanitarnih organizacija, alternativnim sistemima za prenos novca, krijumčarenjem, preko kurira itd.
- Četvrta faza obuhvata korišćenje novčanih sredstava za terorističke aktivnosti (kupovinu oružja i opreme, održavanje osnovnih aktivnosti organizacije, finansiranje kampova za obuku, vođenje propagande u medijima itd.).

¹² U svrhe finansiranja terorističkih organizacija koriste pojedina privredna društva koje svojim „zakonitim“ delovanjem služe kao paravan. Uvođenjem krivične odgovornosti pravnih lica se, između ostalog, postiže bolja kontrola njihovog rada i sprečavanje zloupotreba u svrhe finansiranja terorizma. O krivičnoj odgovornosti pravnih lica šire: Vrhovšek, M., (2011). Koja pravna i odgovorna lica mogu biti odgovorna za krivično delo? *Pravo-teorija i praksa*, 28 (7–9), str. 22–53. Joksić, I., (2010). Krivičnopravni aspekt odgovornosti pravnih lica, *Pravo-teorija i praksa*, 27 (7–8), str. 127–143.

Kada govorimo o modalitetima finansiranja terorizma neophodno je ukazati na njegovu vezu sa pranjem novca. Kod finansiranja terorizma putem pranja novca obezbeđuju se sredstva za vršenje terorističkih akata. Shvatajući da je preduzimanje akcije protiv finansiranja terorizma od vitalnog značaja, članice FATF-a saglasile su se oko ovih Preporuka, koje u kombinaciji sa FATF-ovim 40 Preporuka o pranju novca čine osnovni okvir za otkrivanje, sprečavanje i suzbijanje finansiranja terorizma i terorističkih akata.¹³ S tim u vezi, preporučuje se sledeće:

- Ratifikacija i implementacija instrumenata UN – preporučuje se ratifikacija i puna implementacija Međunarodne konvencije UN za suzbijanje finansiranja terorizma iz 1999. godine i rezolucije UN koje se odnose na sprečavanje i suzbijanje finansiranja terorističkih akata, posebno Rezoluciju 1373 Saveta bezbednosti.
- Kriminalizacija finansiranja terorizma i pranja novca – s tim u vezi svaka država treba da kriminalizuje finansiranje terorizma, terorističkih akata i terorističkih organizacija.
- Zamrzavanje i konfiskacija sredstava terorista – svaka država treba da implementira mere za neodložno zamrzavanje novčanih ili ostalih sredstava terorista, onih koji finansiraju terorizam i terorističke organizacije.
- Prijavljivanje sumnjivih transakcija povezanih sa terorizmom – ukoliko finansijske institucije, ili druge kompanije ili pravna lica koja podležu obavezama za sprečavanje pranja novca posumnjaju ili imaju osnova da posumnjaju da su novčana sredstva u vezi sa ili su namenjena terorizmu, terorističkim aktima, ili će ih koristiti terorističke organizacije, od tih finansijskih institucija treba zahtevati da svoje sumnje hitno prijave nadležnim organima.
- Međunarodna saradnja – svaka država treba drugoj državi da pruži na osnovu ugovora, dogovora ili drugog mehanizma za obostranu pravnu pomoć ili razmenu informacija, pomoć u najvećoj mogućoj meri u vezi sa krivičnim, građanskim, policijskim i administrativnim istragama i sudskim procesima u vezi sa finansiranjem terorizma.
- Alternativne novčane pošiljke – svaka država treba da preduzme mere da fizička ili pravna lica, uključujući i agente, koja pružaju usluge prenosa novca ili vrednosti, uključujući i prenos putem neformalnog sistema ili mreže za prenos novca ili vrednosti, budu licencirani ili

¹³ Preuzeto sa: www.gov.me/files/1147960170.doc, dostupno 10.08.2012.

registrovani, i da podležu svim FATF-ovim preporukama koje se odnose na banke i ostale finansijske institucije.

- Elektronski transferi – države treba da zahtevaju da finansijske institucije, uključujući i remitente novca, prilažu tačne i sadržajne informacije o nalogodavcu transfera novčanih sredstava (ime, adresa i broj računa) i odnosne poruke koje se šalju, i te informacije treba da prate transfer ili odnosnu poruku kroz lanac plaćanja.
- Neprofitne organizacije – države treba da preispitaju adekvatnost zakona i propisa koji se odnose na pravna lica koja mogu biti zloupotrebljena za finansiranje terorizma. Neprofitne organizacije su posebno za to pogodne, a države treba da obezbede da se one ne mogu zloupotrebiti.
- Prenosioci keša (keš kuriri) – zemlje treba da imaju na snazi mere za detekciju fizičkog prekograničnog transporta valuta i nosioca hartija od vrednosti, uključujući i sistem deklaracije ili ostalih obaveza prijavljivanja, kao i da njihovi nadležni organi imaju zakonsku nadležnost da zaustave ili ograniče nosioce valuta ili hartija od vrednosti, za koje se sumnja da su povezani sa finansiranjem terorizma ili pranjem novca.

Zaključak

Polazeći od činjenice da je terorizam, kao planetarni fenomen, prisutan na gotovo svim kontinentima neophodno je odrediti njegovu suštinu i oblike u kojima se ispoljava. Prva prepreka koja očekuje sve autore koji se žele baviti fenomenom terorizma odnosi se na njegovo definisanje. Opšti je utisak da postoji onoliko definicija terorizma koliko i autora koji se bave ovim fenomenom. Nisu retki oni koji smatraju da nijedna od ponuđenih definicija ne odražava potpuno njegovu suštinu. Međutim, postoji opšti konsenzus da je terorizam politički fenomen i da služi ostvarenju političkih ciljeva i interesa.

Način izvršenja terorističkih akata prepoznatljiv je po primeni prekomernog nasilja i ogromnim ljudskim žrtvama i materijalnoj šteti. Moguće je izdvojiti oblike u kojima se teroristički akti vrše uvažavajući njihov modus operandi. Poslednjih godina je uočljiva ekspanzija novog oblika terorističkog delovanja kroz upotrebu visoke tehnologije i interneta poznatijeg kao sajber terorizam. Polazeći od činjenice da je terorizam postao globalna pretnja svetskoj bezbednosti, nisu retki autori koji njegovu pojavu poistovećuju sa vođenjem specijalnog rata. Finansiranje terorizma jedna je od ključnih karika u funkcionisanju terorističkih organizacija i planiranju terorističkih akata. Formiranje, trajanje i aktivnosti terorističkih organizacija zavise od kontinuiranog priliva novčanih sredstava. Zato uspeh u preduzimanju antiterorističkih

aktivnosti zavisi od preduzimanja aktivnosti na presecanju njegovog daljeg finansiranja.

Ivan Joksić, PhD

Assistant professor, The Faculty of Law for Commerce and Judiciary of the University of Business Academy in Novi Sad

Borislav Bojić, PhD

Assistant professor, The Faculty of Law for Commerce and Judiciary of the University of Business Academy in Novi Sad

Vesna Rajaković, MA

Assistant, The Faculty of Law for Commerce and Judiciary of the University of Business Academy in Novi Sad

Terrorism as a form of special war

A b s t r a c t

In recent decades terrorism has grown from an acute to a chronic problem which the entire international community is faced with. Seemingly sporadic and uneven attempts to intimidate citizens and their legitimate political representatives have “overnight” become a tool for conducting a particular kind of war, i.e. a special warfare. Consequently, it is necessary terrorism to be considered as a global phenomenon and threat that, due to its continuous operation, acquires all the characteristics of a guerrilla warfare. The variety of forms in which acts of terrorism are manifested and a number of terrorist organizations contribute to a difficult way of keeping fighting for their suppression or at least bringing them at the “tolerable” level. In regard to all these facts, it is necessary to direct future activities in the direction of a general resistance to all forms of terrorism, which many countries, led by the international community, really do.

It is obvious that there is a large number of definitions of terrorism and terrorist organizations, depending on the point of view from which this planetary phenomenon and global evil is observed. It is necessary to point out the usage of different criteria, ranging from security, politicological, criminal law, criminological, sociological and the other ones, by which the phenomenon of terrorism is treated and conceptually determined. Taking into account

the specificities of a different treatment of terrorism, the authors decided, by using all available resources, to highlight all the negative effects which this planetary phenomenon makes the human society, either through conducting a special war or through its particular form.

Key words: terrorism, terrorist organizations, special warfare, forms of terrorism, the financial aspects of terrorism.

Literatura

1. Aleksić, Ž., Milovanović, Z., (1995). Leksikon kriminalistike, Beograd, Glosarijum.
2. Vrhovšek, M., (2011). Koja pravna i odgovorna lica mogu biti odgovorna za krivično delo? *Pravo-teorija i praksa*, 28 (7–9), str. 22–53.
3. Gaćinović, R., (2005). Terorizam, Beograd, Draslar partner.
4. Gaćinović, R., (2008). Fenomenologija savremenog terorizma, *Vojno delo* (3), str. 46–59.
5. Dimitrijević, V., (1982). Terorizam, Beograd, Radnička štampa.
6. Joksić, I., (2010). Krivičnopravni aspekt odgovornosti pravnih lica, *Pravo-teorija i praksa* 27 (7–8), str. 127–143
7. Joksić, I., Dukić Mijatović, M., (2012). Osvrt na terorističke organizacije i modaliteti njihovog finansiranja, u: Bjelajac, Ž., Zirojević, M. (urednici) Terorizam kao globalna pretnja, Zbornik radova sa savetovanja, Novi Sad, Privredna akademija, str. 254–272.
8. Karanfilov, B., (2011). Atentat kao metod izvršenja terorističkog akta, *Vojno delo* (4), str. 329–348.
9. Keča, R., (2012). Terorizam: globalna bezbjednosna prijetnja, Banja Luka, Evropski defendologija centar za naučna, politička, ekonomska, socijalna, bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja.
10. Pešto, H., (2011). Uloga diplomatije u borbi protiv terorizma, *Defendologija* (29–30), str. 55–68.
11. Simeunović, D., (2002). Teorija politike: I deo, Beograd, Nauka i društvo.
12. Simeunović, D., (2009). Terorizam: opšti deo, Beograd, Pravni fakultet.
13. Schmid, A., Jongman, A., (1988). Political terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories & Literature, Amsterdam, North – Holland Publishing Company.
14. Cvetković, V., Popović, M., (2011). Mogućnosti zloupotrebe oružja za masovno uništavanje u terorističke svrhe, *Bezbednost* (2), str. 149–167.

15. Whittaker, D., (2004). Terrorists and Terrorism in contemporary world, New York, Taylor and Francis e-Library.